

***Kielce i kielczanie w XIX i XX wieku, pod redakcją Urszuli Oettingen,
wyd. Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce 2005, s. 334***

Prężny naukowo Instytut Historii Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach opublikował pracę zbiorową pod redakcją Urszuli Oettingen pt. *Kielce i kielczanie w XIX i XX wieku*. Wspomniana publikacja zawiera 18 rozpraw i tyluż autorów. Treść tej książki traktuje o wielu aspektach rozwoju miasta w dwu stuleciach oraz o aktywności mieszkańców Kielc na wielu polach: politycznym, gospodarczym, społecznym, kulturalno-oświatowym i charytatywno-dobroczynnym, odsłaniając nieznane dotychczas wydarzenia i zjawiska, które dość często wykraczały poza granice tego ośrodka miejskiego czy regionu by „zaznaczyć ich wkład w ogólnopolskie dziedzictwo historyczno-kulturalne”. Słowa te, wyjęte ze wstępu najpełniej oddają intencję redaktorki pracy i autorów poszczególnych tekstów.

Tom otwiera artykuł Jerzego Szczepańskiego, który powraca do dyskusji na temat awansu Kielc do stolicy województwa krakowskiego w 1816 r., podkreślając iż było to możliwe dzięki wcześniejszym złamaniu przez władze austriackie staropolskiej tradycji podziałów administracyjnych i kościelnych, rozpoczynając nowy układ, że głównymi „ośrodkami regionu między Wisłą a Pilicą są dwa miasta: Kielce i Radom”. Drugą grupę przesłanek decyzji władz o usadowieniu siedziby województwa w Kielcach stały się koncepcje Stanisława Staszica, powołania w mieście w 1809 roku Dyrekcji Górniczej i Sądu Górniczego dla Galicji Zachodniej, a następnie lokalizacji Szkoły Akademiczno-Górniczej w Kielcach w 1816 r. Kielce nadto posiadały lepsze możliwości przyjęcia władz i urzędów wojewódzkich niż Miechów, który był początkowo siedzibą województwa. Dlatego decyzja namiestnika Królestwa Polskiego była w pełni uzasadniona. Dodajmy, że za czasów austriackich Kielce stały się siedzibą utworzonej diecezji kościelnej.

W dalszej części tom zawiera szereg opracowań różnych stron życia miasta, poczynając od zainteresowań muzycznych gimnazjalistów w czasach Stefana Żeromskiego; działalności prawników kieleckich na rzecz upowszechniania oświaty; stosunku kielczan wobec uroczystości rocznicowych w latach rewolucji 1905-1907; losu socjalistek miasta, represjonowanych podczas rewolucji 1905 roku; Kieleckiego Stowarzyszenia Służących św. Zyty; ale też Orkiestry Ochotniczej Straży Ogniowej w latach pierwszej wojny światowej; aktywności Komitetu Ratunkowego miasta w okresie wielkiej wojny, czy organizacji polskiego sądownictwa w Kielcach w latach 1917-1918; działalności społeczno-gospodarczej rodzin Ehrlichów i Zagajskich; a także działalności charytatywnej diecezjalnego duchowieństwa Kielc i powiatu kieleckiego w okresie 1939-1945.

Tom zawiera interesujące biogramy ludzi zasłużonych dla miasta, a mianowicie: Wojciecha Biechońskiego (1839-1926), powstańca 1863; ks. Stanisława Cieśliń-

skiego i ks. Zygmunta Pilcha (188-1962), słynnego homlisty oraz generała Juliusza Zalaufa.

Zdań kilka chciałbym poświęcić szkicom M. B. Markowskiego o przemyśle zbrojeniowym w Kielcach w latach 1918-1939. Autor, świetny znawca dziejów społeczno-gospodarczych regionu, zajął się budową „przemysłu zbrojeniowego”, który zalicza „do najpilniejszych zadań decydentów gospodarczych i politycznych Drugiej Rzeczypospolitej”. Przemysłu, który w okresie niewoli ziem polskich, nie było mowy, by istniał i zajmował się produkcją broni i amunicji, której braki tak dotkliwie odczuwały polskie oddziały wojskowe w latach I wojny światowej. Od pierwszych lat niepodległości przystąpiono do budowy fabryk nowych, które miały zaspokoić potrzeby armii, a w 1927 roku utworzono z nich koncern: Państwowe Wytwórnie Uzbrojenia. Znajdowały się tu Państwowa Fabryka Broni w Radomiu, Państwowa Fabryka Amunicji w Skarżysku Kamiennej, Państwowa Fabryka Karabinów w Warszawie i inne. Autor charakteryzuje warunki rozwoju przemysłu zbrojeniowego w Kielcach. Podkreśla, że miasto liczyło w 1921 r. 41 346 osób, a przed wybuchem II wojny światowej już 67 634 osób. Powodem tak dynamicznego rozwoju miasta było włączenie w jego granice okolicznych miejscowości wiejskich oraz rozwój sieci kolejowej, a także przyrost naturalny. Zwraca uwagę na awans Suchedniowa, Starachowic i znaczenie Centralnego Okręgu Przemysłowego, który otworzył szansę rozwoju przemysłu na wyposażenie i modernizację uzbrojenia armii polskiej.

Omawiana książka odsłania przejawy aktywności kielczan w XIX i XX w. oraz bardzo wyraźny awans Kielc, które urosły do znaczącego ośrodka na mapie gospodarczej i społeczno-kulturalnej Polski. Zamieszczone ilustracje oraz indeks nazwisk ułatwiają korzystanie z książki (spis treści w języku polskim i angielskim), wydanej starannie w twardej okładce przez Kieleckie Towarzystwo Naukowe i Instytut Historii Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach. Jest to pozycja godna polecenia czytelnikom.

Albin Koprucki
(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)